

Moa Ferm
Mänskliga rättighetsstudier
Vårterminen 2012

Yttrandefrihet, föreningsfrihet och pressfrihetens utvecklande i Libyen
ur ögonen på Amnesty International
och Human Rights Watch

Hur har det libyska folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet under de senaste åren utvecklats enligt Amnesty International och Human Rights Watch?

Handledare: Andreas Tullberg

Abstract

Freedom is what many people consider to be the core element in the arab spring. Freedom from oppression and freedom to act without restrictions. The uprisings escalated from a growing disapproval of state governance in the Middle East and North Africa. Through demonstrations an opposition managed to remove the leader of a state, like Hosni Mubarak in Egypt and Ben Ali in Tunisia. The story had quite a different approach in Libya. Muammar al-Gaddafi was a stubborn man who refused to leave his post as head of state and dictator of the libyan people. A national transitional council together with a western coalition with the intention of protecting civilians eventually managed to find Gaddafi, who's life ended pretty ugly.

Through the eyes of the human rights organizations Amnesty International and Human Rights Watch I have deepened in the Libyan freedom of expression, freedom of press and freedom of association during the years 2009-2012. How have Gaddafi, the revolution and the intervention affected the libyan people's freedom and what is the hope for future freedom? My question formulation is the following: How has the libyan people's right to freedom of expression, freedom of press and freedom of association evolved during the last years according to Amnesty International and Human Rights Watch?

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställning.....	5
1.2 Avgränsningar	6
1.3 Metod och material	6
1.4 Teori	6
2 Bakgrund	8
3 Analys: Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet 2009-2012	11
3.1 Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen, en introduktion	12
3.1.1 Allmänt.....	12
3.1.2 Yttrandefrihet.....	13
3.1.3 Föreningsfrihet.....	13
3.1.4 Pressfrihet.....	14
3.1.5 Annan informationsspridning och tillgänglig information.....	14
3.2 Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen 2010	16
3.3 Libyen 2011: Revolution för frihet?	17
3.4 Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen 2012	18
4 Diskussion: Hopp för ett nytt Libyen	21
5 Slutsats	24
Referenser	28
Litteratur och rapporter	28
Övrigt referensmaterial	29

Förkortningar

AI – Amnesty International

FN – Förenta Nationerna

GDF - Gaddafi International Charity and Development Foundation

HRW – Human Rights Watch

ICC – International Criminal Court

ICCPR – International Covenant on Civil and Political Rights

ICESCR – International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

NATO - North Atlantic Treaty Organization

NGO – Non-governmental organization

NTC – National Transitional Council

R2P – Responsibility to protect

1 Inledning

Den arabiska våren representerar för många människor en kamp för frihet. En negativ frihet från förtryck liksom en positiv frihet att handla fritt, eller att uttrycka sig muntligt eller skriftligt. Upproren har eskalerat från ett växande misstycke mot ett lands styre och hur det styrs. Genom folkliga demonstrationer lyckades i många fall en opposition driva ut landets överhuvud, så som Hosni Mubarak i Egypten och Ben Ali i Tunisien. I Libyen däremot fick berättelsen en annan utgång. Muammar al-Gaddafi var en envis man som vägrade lämna sin post som statsöverhuvud och diktator över det libyska folket. Efter otaliga diplomatiska försök att störta diktaturen Libyen såg man ingen annan utväg än att med militära vapen avsätta diktatorn. Den libyska övergångsregeringen tillsammans med en västlig koalition med syfte att skydda civila lyckades till slut hitta Gaddafi, vars liv mötte ett grymt öde i oktober 2011.

Genom ögonen på människorättsorganisationerna Amnesty International och Human Rights Watch har jag fördjupat mig i Libyens yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet under åren 2009-2012. Hur har det libyska folkets frihet påverkats av Gaddafis styre, revolutionen, interventionen och hur ser hoppet inför framtiden ut?

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min uppsats är att genom en analys av rapporter från Human Rights Watch och Amnesty International (härefter HRW och AI) undersöka utvecklingen av folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen under åren 2009-2012. Har händelser som arabiska våren och NATO:s intervention, som ledde till Gaddafis död, påverkat folkets kamp mot ett nytt Libyen där yttrandefrihet, självständig media och människorättsorganisationer är en del av vardagen? Eller har de senaste åren istället fört med sig en ny regering som hittar nya sätt att kränka folkets rättigheter på? Lämnade den militära interventionen efter sig ett svagt och korrupt Libyen som har svårt att hitta tillbaka till den inspiration och det mod att stå upp för sina rättigheter som de visade på under arabiska våren? Vad har egentligen hänt med folkets frihet att uttrycka sina åsikter i Libyen? Jag kommer att undersöka detta utifrån tre punkter: folkets *yttrandefrihet*, journalister och bloggares *pressfrihet* och NGO:er och organisationers *föreningsfrihet*. Min frågeställning lyder: Hur har det libyska folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet under de senaste åren utvecklats enligt Amnesty International och Human Rights Watch?

1.2 Avgränsningar

Jag har valt att endast undersöka första generationens rättigheter och mer specifikt: yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet: som indikatorer för hur det libyska folkets frihet har påverkats under de senaste åren. Andra områden som skulle vara intressanta att undersöka och som även varit del av de flesta rapporter jag läst är bl.a. tortyr, dödsstraff, strafffrihet och diskriminering av flyktingar till och från Libyen. Jag har dock valt att utesluta dessa områden på grund av att de inte skulle bidra till svaret på min frågeställning.

1.3 Metod och material

För att få någorlunda uppfattning om situationen i Libyen och kunna svara på min fråga har jag läst rapporter från AI och HRW och kollat på hur de framställer det libyska folkets tillgång till olika former av frihet, här yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet men även hur de framställer själva begreppen. Detta har jag gjort genom en begreppshistoria eller en begreppsanalys. Jag valde att läsa rapporter från både AI och HRW för att om möjligt få en bredare uppfattning om situationen i Libyen. Om de rapporter jag ställer mot varandra skiljer sig åt framgår detta i texten. Just för att frågan om det libyska folkets känsla av frihet och tillgång till yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet ökat eller minskat är svår att i praktiken få ett empiriskt resultat på har jag valt att ställa min fråga till AI och HRW. Genom att läsa rapporter och uppdateringar från organisationerna under tidsperioden 2009-2012 försöker jag urskilja en förändring i hur de framställer frihetsbegreppet idag jämfört med 2009. Om organisationernas uppfattning i sin tur stämmer överens med verkligheten och friheten i Libyen har ökat/minskat är dock en tolkningsfråga.

1.4 Teori

”No argument, we may suppose, can now be needed against permitting a legislature or an executive, not identified in interest with the people, to prescribe opinions to them and determine what doctrines or what arguments they shall be allowed to hear.”¹

¹ Mill, J. & Himmelfarb, G. *On liberty*. Harmondsworth: Penguin Books Ltd, 1982. s. 75.

John Stuart Mill presenterar i sin text "On Liberty" från 1859 sin utilitaristiska syn på alla människors rätt till frihet och kampen mellan frihet och auktoriteter.² Han menar att alla har rätt att fritt handla för vad man anser är sitt eget bästa så länge dessa handlingar inte medför skada för andra, eller hindrar andra från att göra vad de vill.³ Mill förespråkar den mänskliga friheten som innefattar alla människors frihet till våra egna tankar, känslor och åsikter. Frihet att uttrycka dessa åsikter och frihet att mötas, vilket jag i min uppsats kommer referera till yttrandefrihet och föreningsfrihet, menar Mill är minst lika viktiga som frihet till sin egen tanke, trots att de ofta berör andra människor.⁴ Redan 1859 ansåg Mill att tiden var över då pressfriheten behövde skyddas från korrupta och förtryckande regeringar.⁵

För att skapa en ökad förståelse för själva begreppen yttrandefrihet, föreningsfrihet och pressfrihet kände jag att dessa begrepp måste brytas ner och ifrågasättas. Alla har de en gemensam nämnare: frihet. Begreppen inkluderar frihet att ägna sig åt vissa saker, vare sig det gäller frihet att uttrycka någonting muntligt eller skriftligt eller att rent praktiskt ägna sig åt någonting. Yttrandefrihet och pressfrihet är en del av Sveriges grundlag men betyder det att alla svenska medborgare i praktiken har samma tillgång till dessa friheter? Kan man verkligen översätta teoretiska friheter till praktisk statistik på hur ett samhälle fungerar?

Om man istället ställer frågan till The Universal Declaration of Human Rights, som i artikel 19 menar att alla människor har en rätt att utan förtryck uttrycka sina åsikter, följt av artikel 20 som säger att alla människor har en frihet till möte och förening får man kanske en ny bild av teoretiska rättigheter respektive praktisk verklighet angående dessa specifika rättigheter.⁶ För även om alla människor rent teoretiskt ur ett moraliskt perspektiv framställt av FN *borde* ha samma rätt att uttrycka sina åsikter, så är de flesta överens om att detta inte är den praktiska realiteten i många av världens länder idag. Staten eller någon annan auktoritet har, enligt Mill, ingen anledning eller rätt att begränsa någons åsikt, oberoende vad åsikten än må vara.⁷ I Libyen är det inte riktigt så lätt, vilket jag kommer behandla i min analys längre fram i uppsatsen.

Den typ av frihet som John Stuart Mill representerar benämns ofta som negativ frihet, vilken beskrivs som "frihet från..." t.ex. förtryck. Tvärtom finns även en positiv frihet som handlar om

² Mill, J. & Himmelfarb, G. *On liberty*, 1982, s. 59.

³ Mill, J. i Hayden, Patrick. *The philosophy of human rights*. New York: Paragon House, 2001. s. 145.

⁴ Ibid, s. 144f.

⁵ Mill, J. & Himmelfarb, G. *On liberty*, 1982, s. 75.

⁶ Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 december 1948.

⁷ Mill, J. & Himmelfarb, G. *On liberty*, 1982, s. 118.

”frihet att...” handla eller agera och på så sätt inneha en möjlighet att aktivt påverka sitt liv. Förespråkare för negativ frihet, likt Mill, menar att du är fri så länge ingen, t.ex. staten eller nationella lagar, hindrar dig från att uppnå ett visst mål. Förespråkare för positiv frihet, däribland Jean-Jacques Rousseau anser att det för att vara fri krävs en möjlighet att kunna handla/agera för vad man vill. För att klargöra vill jag ta upp följande exempel: Om du i ren laglig mening får ta del av ditt lands parlamentsval, men inte har råd att ta dig dit, skulle din, enligt Rousseau m.fl. positiva frihet vara förtryckt, just för att du saknar möjlighet och resurser att aktivt delta i valet. Mill däremot skulle inte anse att din negativa frihet är förtryckt då ingen, t.ex. nationella lagar eller staten, aktivt hindrar dig från att delta i valet. Du är alltså fri att göra vad du vill. Förespråkare för positiv frihet, likt Rousseau, anser att negativ frihet är ett nödvändigt dock inte tillräckligt krav på frihet, medan förespråkare för negativ frihet, likt Mill, anser att du så länge ingen hindrar dig från att göra vad du vill, är fri.⁸

Själva avgörandet av vad som räknas till frihet och vem som anses vara fri är alltså inte svart på vitt. Trots att Sveriges grundlag säger att alla svenska medborgare innehar en frihet att yttra sina åsikter, är jag övertygad om att många svenskar känner sig begränsade på ett eller annat sätt från att göra just detta. Inte genom den nationella lagstiftningen utan för att de helt enkelt inte känner sig bekväma med att uttrycka sina åsikter på grund av ett förtryckande klimat i sin närmiljö.

2 Bakgrund

Frihet att kunna yttra sina åsikter var under Muammar Abu Minyar al-Gaddafi styre i Libyen lagligt så länge det man yttrade höll sig inom ramen för de värderingar från 1969 års deklARATION om al-Fateh revolutionen genom vilken Muammar Gaddafi fick makten.⁹ Libyen blev medlem i FN den 14 december 1955 och blev del av ICCPR och ICESCR den 15 maj 1970.¹⁰ Trots detta är yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet någonting långt ifrån vardag för det libyska folket. Enligt de rapporter från AI och HRW som jag tagit del av ligger svårigheten att implementera mänskliga rättigheter likt de nämnt ovan i Libyens hårda strafflag.¹¹ Det libyska folket har de senaste 40 åren levt under en täckmantel där tillgång till information har varit strikt styrd av före

⁸ Price, Terry. "Freedom." *The Encyclopedia of Libertarianism*. Ed. . Thousand Oaks, CA: SAGE, 2008. 182-83. *SAGE Reference Online*. Hämtat: 2012-05-28.

⁹ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010-07-19, s. 33.

¹⁰ UN doc. A/64/773. 2010-05-05, s. 3.

+ Human Rights in the World, *United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner for Human Rights*. Hämtat: 2012-04-27. <http://www.ohchr.org/EN/Countries/Pages/HumanRightsintheWorld.aspx>

¹¹ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 52.

+ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 7.

detta diktatorn Muammar Abu Minyar al-Gaddafi (Härefter Gaddafi). Sedan 2011 har Libyen fått mycket uppmärksamhet i media runt om i världen för sin delaktighet i arabiska våren vilket ledde till att Gaddafi efter våldsamma strider, den 20 oktober 2011 mötte en tragisk död. Frågan är dock hur dessa händelser har påverkat det libyska folkets första generations rättigheter till att börja leva ett mer friare liv där yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet är en del av vardagen.

Revolutionen i Libyen utgör alltså en del av vad som kom att kallas den arabiska våren, vilken sattes igång i januari 2011 genom demonstrationer mot polisbrutalitet och korruption i Tunisien. Detta som en följd av att grönsakshandlaren Mohammed Buazizi tände eld på sig själv i protest mot avsaknad av uppmärksamhet från staten, vilket tillslut ledde till att Tuniens statschef Ben Ali flydde landet.¹² Upproren och demonstrationerna spreds vidare över nationella gränser till andra länder i mellanöstern och Nordafrika där man på ett eller annat sätt var missnöjd med sitt styre. Efter endast en månad hade Egypten, Jordanien, Algeriet och Jemen följt Tuniens exempel och börjat demonstrera för sina rättigheter.¹³

I mitten av februari organiserades genom sociala medier den första demonstrationen som en del av arabiska våren i Libyen mot Gaddafis regim. Regimen svarade genom att arrestera och attackera demonstranter och fortsättningsvis stänga ner internetåtkomsten för Libyens invånare.¹⁴ Samtidigt som Gaddafi förklarade att han aldrig skulle lämna sin maktposition i Libyen spreds demonstrationer och uppror till flera städer runt om i Libyen.¹⁵ Till följd av ökande fall av kränkningar av folkets rättigheter etablerades ett nytt oppositionsstyre, National Transitional Council (härefter NTC), med Libyens före detta justitieminister i spetsen, vilket ganska direkt fick stöd från bl.a. Frankrike.¹⁶ Enligt HRW krävde FN nu att en grupp med uppgift att utreda och rapportera angående situationen i Libyen, en såkallad ”commission of inquiry” var av behov. Detta till följd av att säkerhetsrådet den 25 februari ansåg att situationen i Libyen hade nått en

¹² UCDP: Conflict Encyclopedia. Uppsala konfliktdatabas. Hämtat 2012-05-03, s. 1.

<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/info/chronologic%20timeline%20arabian%20spring.pdf>

¹³ Ibid, s. 2.

¹⁴ UCDP: Conflict Encyclopedia. Uppsala konfliktdatabas. Hämtat 2012-05-03, s. 3.

<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/info/chronologic%20timeline%20arabian%20spring.pdf>

+ Human Rights Watch, *Report 2012: Libya*.

<http://www.hrw.org/reports/2012/01/22/world-report-2012>

¹⁵ Ibid, s. 4.

¹⁶ UCDP: Conflict Encyclopedia. Uppsala konfliktdatabas. Hämtat 2012-05-03, s. 4.

<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/info/chronologic%20timeline%20arabian%20spring.pdf>

gräns av systematiskt våld.¹⁷ I resolution 1970 uttrycker säkerhetsrådet den 26 februari 2011 sin oro inför situationen i Libyen och anser att handlingarna kan leda till brott mot mänskligheten. I resolutionen trycker man på Libyens ”responsibility to protect” samt landets skyldighet att tillåta folket yttrandefrihet och pressfrihet. Resolution 1970 legitimerar även sanktioner i form av frysning av tillgångar och reseförbud för Gaddafi och många i hans närhet, familjemedlemmar och medlemmar i regeringen.¹⁸

Som en följd av misslyckandet av implementering av resolution 1970 beslutar säkerhetsrådet den 17 mars 2011 om resolution 1973. Resolutionen inkluderar införandet av en ”no fly-zone” i Libyen med syfte att få stopp på våldet mot civila. Ett återkommande tema från föregående resolution i form av ”responsibility to protect” står i fokus. Säkerhetsrådet legitimerar genom resolution 1973 militär intervention i Libyen genom att antyda att situationen i Libyen är ett hot mot internationell fred och säkerhet. Genom att poängtera att man nu tillåter alla nödvändiga åtgärder för att skydda befolkningen och ”acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations” blir ord handling och en koalition med Frankrike i spetsen följd av Storbritannien, USA och NATO går in i Libyen.¹⁹ USA är inledningsvis tveksamma till en intervention i Libyen, antagligen med Irakkriget i färskt minne men även på grund av att Gaddafi anses utgöra en engagerad allierad i kampen mot terrorismen. Icke att förglömma är väl USA:s nationella intresse i områdets oljetillgångar. Då arabförbundet till slut accepterar den första västliga interventionen någonsin har inte USA mycket att sätta emot och den 19 mars 2011 lämnar de första stridsflygplanen Frankrike.²⁰

Offer för Gaddafis styrkor vittnar under revolutionen om tortyr, våldtäkter och till och med avrättningar. Våldet från Gaddafis styrkor var dock inte enväldigt då en opposition i form av rebeller och även representanter från NTC svarade på slakten genom att tillfångata och behandla människor utifrån slavliknande förhållanden där tortyr enligt HRW var ett återkommande fenomen.²¹ I enlighet med säkerhetsrådets resolution 1970 anges den 27 juni 2011 situationen i Libyen till ICC och arresteringsorder för följande personer: ordförande av Gaddafi International

¹⁷ Human Rights Watch, *Report 2012: Libya*.

<http://www.hrw.org/reports/2012/01/22/world-report-2012>

¹⁸ UN Doc: *S/RES/1970*. 2011-02-26.

¹⁹ UN Doc: *S/RES/1973*. 2011-03-17.

²⁰ SVT play. Dokumentär Utifrån. *Khaddaffi, död eller levande*. Sämt: 2012-05-06. Hämtat: 2012-05-08.

http://svtplay.se/v/2793988/dokument_utifran/khaddaffi_dod_eller_levande?cb,a1364145,1,f,-1/pb,a1364142,1,f,-1/pl,v,,2793988/sb,p103473,1,f,-1

²¹ Human Rights Watch, *Report 2012: Libya*.

<http://www.hrw.org/reports/2012/01/22/world-report-2012>

Charity and Development Foundation Saif Al-Islam Gaddafi, spionchef Abdullah Al-Senussi samt statschef Muammar al-Gaddafi, utfärdas. Samtliga ansvariga för brott mot mänskligheten. Muammar al-Gaddafis arrestering avslutas den 22 november 2011 på grund av hans död i oktober 2011.²²

Från och med augusti 2011 då NTC tog över kontrollen i Libyen vändes seglen då antagna anhängare till Gaddafi fick agera nya måltavlor i våldets Libyen. Om man anklagas för att ha visat lojalitet inför Gaddafis styrkor i den tidiga delen av inbördeskriget var det enligt HRW inte sällan man under andra delen nu utsattes för liknande utnyttjande som Gaddafis regim tidigare sysslat med. Vidare förklarar HRW i sin årliga rapport över 2011 om storskalig diskriminering där hela grupper, ofta ursprungsbefolkningar, anklagas för att ha varit lojala mot Gaddafi och därför utsätts för attacker och trakasserier av olika slag.²³ Radikala islamistiska grupper som på grund av sitt enorma misstycke mot Gaddafi allierat med NTC hade växt sig starka och stod under augusti 2011 för första gången på samma sida som den västliga koalitionen, som även de stödde oppositionen och NTC. Då NTC fick klartecken från Frankrike och den västliga koalitionen att inta Tripoli, efter misslyckade försök till förhandling och kompromiss med Gaddafi, bröt sig militära islamistiska grupper loss från NTC och krävde maktinflytande över delar av Libyen.²⁴ Det är dessa militära grupper av olika slag som enligt AI under 2012 hindrar NTC från att stabilisera Libyen och förbereda landet för demokrati och ökad frihet för folket.²⁵

3 Analys: Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet 2009-2012

Jag inleder min analys med en allmän översikt över hur AI respektive HRW presenterar yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen under åren fram till 2010. Under ”Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen, en introduktion” har jag främst använt mig av AI:s rapport ”Libya of tomorrow: What hope for Human Rights” från 2010 och HRW:s rapport från 2009: ”Truth and justice cant wait” båda baserade på respektive organisationers

²² International Criminal Court: *The Prosecutor v. Saif Al-Islam Gaddafi and Abdullah Al-Senussi*. Hämtat 2012-05-03. <http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situations+and+Cases/Situations/ICC0111/>

²³ Human Rights Watch, *Report 2012: Libya*.
<http://www.hrw.org/reports/2012/01/22/world-report-2012>

²⁴ SVT play. Dokumentär Utifrån. *Khaddaffi, död eller levande*. Sändt: 2012-05-06. Hämtat: 2012-05-08.
http://svtplay.se/v/2793988/dokument_utifran/khaddaffi_dod_eller_levande?cb,a1364145,1,f,-1/pb,a1364142,1,f,-1/pl,v,,2793988/sb,p103473,1,f,-1

²⁵ Amnesty International, *Militias threaten hopes for new Libya*. Publicerad: 2012-02-16, s. 5.

besök i Libyen under 2009. Därefter sammanfattar jag det material jag läst uppdelat i punkter från 2010, där jag främst utgår ifrån AI:s och HRW:s årliga översiktsrapporter på Libyen. I mitt kapitel ”Libyen 2011: Revolution för frihet?” utgår jag främst ifrån AI:s ”Human Rights Agenda for Change” och olika ”statements” och årliga rapporter på Libyen från de båda representanterna. I det sista kapitlet av min analys som behandlar 2012 har jag använt mig av rapporter som AI:s ”Libya, the forgotten victims of NATO strikes” och diverse ”statements” angående situationen i Libyen under 2012.

3.1 Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet i Libyen, en introduktion

3.1.1 Allmänt

Både HRW och AI ger i sina rapporter från 2009 respektive 2010 Libyens strafflag mycket kritik då den sägs gå emot de internationella skyldigheter som Libyen har i exempelvis ICCPR.²⁶ Detta vill AI klargöra genom att peka på att kriminalisering av utövande av yttrandefrihet och föreningsfrihet fortfarande är realitet i Libyens strafflag. I AI:s rapport ”Libya of tomorrow- What hope for human rights?” från 2010 ges exempel på just detta i lag 71 från 1972 som kriminaliserar utövandet av politiska partier som går emot al-Fateh revolutionens principer från september 1969. Om lag 71 bryts är dödsstraff enligt AI ett vanligt, men illegitimt straff. Samma straff utfärdas fortsättningsvis även för att skapa, gå med i eller till och med stödja enligt lag förbjudna grupper.²⁷

Vidare kan man i strafflagen under 2009 hitta hårda straff för spridning av negativ information om Libyen, vilket AI lyfter i sin rapport då även detta går emot den grundläggande yttrandefriheten och strider mot Libyens internationella åtaganden i ICCPR. Dödsstraff gäller enligt AI även för opposition mot regeringen inklusive spridning av teorier på strukturella förändringar av regeringens principer eller samhällets uppbyggnad. Om man sprider rykten som på något sätt kan komma att skada revolutionen och dess principer straffas även detta med fängelse.²⁸ Då ryktesspridning är en så pass abstrakt handling vilken är mycket svår att utreda är

²⁶ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 52.

+ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 7.

²⁷ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 33f.

²⁸ Ibid, s. 33f.

det förståeligt att AI anser att handlingen inte borde kriminaliseras, eller alls utgöra en del av Libyens strafflag. Behovet av en ny strafflag är alltså stort vilket både HRW och AI är fullt ut överens om i sina rapporter från 2009 respektive 2010.²⁹

3.1.2 Yttrandefrihet

Att den generella yttrandefriheten har ökat i Libyen under åren fram till 2009, klargör både HRW och AI i sina rapporter från 2009 respektive 2010.³⁰ Trots det kontrolleras i princip all media, både när det gäller radio och tryckt information, av myndigheterna och vissa områden så som religion, territoriell integritet, det libyska kulturarvet och Gaddafi är enligt AI under 2009 fortfarande svåra ämnen att beröra som journalist. Dessa områden kallas ”red lines” och gör allt som har med islamsk lag, koranen, Libyens säkerhet och stabilitet, territoriell integritet och Gaddafi till ämnen som man helt enkelt inte *borde* kritisera.³¹

Så länge man håller sig utanför dessa specifika ämnen ska alltså kritik tolereras. Enligt en libysk journalist som pratat med HRW ligger problemet i att man aldrig kan veta exakt vart dessa röda linjer går eller när de är extra röda. Enligt ytterligare journalister som pratat med HRW går deras tillgång till press - och yttrandefrihet upp och ner, och skillnaden från föregående år är att de först nu, år 2009, vågar försöka uttrycka sig, vilket man inte gjorde alls innan.³²

3.1.3 Föreningsfrihet

När det gäller föreningsfrihet finns enligt HRW på grund av strafflagen och fortsatt kriminalisering av politiska partier och övrig organisation ingen föreningsfrihet alls i Libyen under 2009.³³ AI stärker detta genom att peka på att det innan 2010 i princip endast existerat en organisation som jobbat för mänskliga rättigheter i Libyen.³⁴ Organisationen är Gaddafi International Charity and Development (Härefter GDF), ledd av Saif al-Islam al-Gaddafi. HRW utser organisationen till den främsta i Libyen som kan agera kritiskt inför kränkningar av mänskliga rättigheter i samhället.³⁵ GDF innehåller under 2009 en del som kallas ”Human Rights Society” vilken från 2003 drivit frågor som berör bl.a. ökad yttrandefrihet och föreningsfrihet för

²⁹ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 52

+ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 7.

³⁰ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 2.

+ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 21f.

³¹ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 21f.

³² Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 22f.

³³ Ibid, s. 3.

³⁴ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 20.

³⁵ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 3.

Bortsett från GDF har Libyen under tidigare år haft stora problem med att utnyttja sin föreningsfrihet, vilken har varit otroligt begränsad. AI tar upp ett exempel från 2008 där en grupp människor försökt starta en NGO men då projektet fick läggas ner ganska omgående då hot och utpressning förekom mot de ansvariga.³⁷

3.1.4 Pressfrihet

År 2007 lanserades två privatägda tidningar vid namn *Oea* och *Cerene* och trots att man ansåg att detta gav Libyen ett något bredare medielandskap är det enligt AI svårt att se dem som helt självständiga.³⁸ HRW klargör att även dessa tidningar ägs av ett bolag som har kopplingar till Gaddafis son Saif al-Islam al-Gaddafi.³⁹ Trots detta menar HRW att möjligheten att skriva om ämnen som kritiserar samhällets struktur eller uppbyggnad visar på en växande tolerans av oliktankande i Libyen under 2009. Human Rights Watch ser trots ökad pressfrihet för journalister dock att fler blir dömda för vad de skriver.⁴⁰ Pressfriheten har alltså kommit en bit på vägen men varken AI:s eller HRW:s rapporter visar på någon klar utveckling. Under 2009 och 2010 gör myndigheterna allt för att begränsa medias in- och utströmningar av information till och från Libyen. Även andra Nordafrikanska medier som framfört kritik av Gaddafi och Libyens avsaknad av demokrati och mänskliga rättigheter motarbetas enligt AI.⁴¹

Samtidigt som 2007 års etablering av de två privata tidningarna såg ut som ett stort steg framåt i Libyens utveckling mot ett friare klimat för journalister poänterar HRW att man måste komma ihåg den dubbelmoral som samhället och dessa journalister tampas med varje dag. Media som kritiserar staten, revolutionen och Gaddafi är fortfarande kriminaliserad. Den fria talan i Libyen är enligt HRW fortfarande förtryckt 2009.⁴²

3.1.5 Annan informationsspridning och tillgänglig information i Libyen

Både AI och HRW presenterar dock en ljus sida i Libyens utveckling mot ett friare klimat av informationsspridning. Tack vare lokala korrespondenter med hemsidor utomlands så som *Libya*

³⁶ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 20.

³⁷ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 21.

³⁸ Ibid, s. 21.

³⁹ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 21.

⁴⁰ Ibid, s. 2f.

⁴¹ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 22.

⁴² Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 20.

Al Youm, Al Manara, Libya Al-Mostaqbal and *Jeel Libya* har information från Libyen ökat. Enligt AI finns under början av 2010 15 korrespondenter som gör ett avgörande jobb för att få ut information om situationen i Libyen.⁴³ Deras jobb må vara avgörande för Libyens framtid och HRW menar att hemsidorna år 2009 har mycket stor betydelse för informationsflödet om vad som händer i Libyen, de poängterar dock att innehavarna av dessa hemsidor inte undgår hot och trakasserier för vad de publicerar.⁴⁴ Deras hemsidor har enligt AI under vissa perioder blivit blockerade av Libyska myndigheter just för att de kritiserat regeringen eller samhället.⁴⁵ Att information om Libyen publiceras är någonting nytt och HRW menar att toleransen förstärks då korrespondenterna för t.ex. *Libya al-Youm* innehar ett presskort som under 2009 ger dem direkt tillgång till avgörande presskonferenser genom vilka de får möjlighet till intervjuer med högt uppsatta tjänstemän och inflytelserika personer.⁴⁶

Utomstående information tillgänglig för det libyska folket är även det någonting relativt nytt. Den första nyhetsbyrån med korrespondenter i Libyen öppnade 2008 och under 2009 började internationella tidningar och nyheter bli tillgängliga att köpa i Libyen. Detta utgjorde enligt HRW en stor risk om man kommer ihåg att lagen fortfarande ger livstids fängelse för de som sprider rykten utomlands om Libyen vilka skulle kunna leda till att landet ser dåligt ut. De lokala korrespondenterna är som sagt nödvändiga för att information om vad som händer i Libyen kommer ut men de riskerar, enligt HRW, varje dag att dömas till livstids fängelse eller till och med dödsstraff för att publicera vad de anser vara sanningen om Libyen.⁴⁷

Journalister och korrespondenter som varje dag riskerar sina liv för att information ska komma in och ut ur landet spelar sammanfattningsvis under 2009 och 2010 en otroligt viktig roll för ett nytt, mer öppet, Libyen. Slutligen är man i AI:s rapport ”*Libya of tomorrow- what hope for Human Rights*” och HRW:s rapport ”*Truth and justice can’t wait*” är överens om att den nationella lagstiftningen i Libyen 2009 stämmer långt ifrån överens med dess internationella åtaganden i ICCPR angående yttrandefrihet och föreningsfrihet.⁴⁸ Man vill att Libyen ska möta en framtid där folket kan föra öppna diskussioner, om vad de känner för, vart de än befinner sig och hur deras åsikter än ser ut.⁴⁹ Dessa diskussioner ska kunna byggas vidare på och vara grunden för

⁴³ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 22.

⁴⁴ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 21.

⁴⁵ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 22.

⁴⁶ Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009, s. 21.

⁴⁷ *Ibid*, s. 21f.

⁴⁸ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 54.

⁴⁹ *Ibid*, s. 54.

uppstartandet av en organisation, politisk eller ej.⁵⁰ Allt detta ska för varje libysk invånare vara möjligt utan att föra med sig känslor av rädsla eller förtryck.

3.2 Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet 2010.

Om 2009 var ett år av hopp för framtida upplösningar av förtryck där vägen mot ett lite friare Libyen kunde, om än otydligt, skymtas i fjärran suddar både AI och HRW ut den illusionen i sina årliga rapporter från Libyen 2010. Istället presenteras ignorerade rekommendationer och brutna löften om en ny strafflag som främjar yttrandefrihet och mänskliga rättigheter. En ynka gnutta hopp kan urskiljas i rapporterna angående en ökad debatt på internet men annars presenteras inte många positiva nyheter.⁵¹ AI meddelar att två samvetsfångar har släppts under året men väger upp de glada nyheterna med att poängtera att dödsstraff för yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet fortfarande kvarstår i strafflagen.⁵²

Istället för att visa på framsteg presenteras i 2010 års rapporter ett flertal bakslag i form av nedstängning av Libya Press Agency med anledning att de blivit utsatta för hot och trakasserier.⁵³ Detta efter att 20 av deras journalister blivit arresterade i november 2010.⁵⁴ Trots en nämnd ökad debatt på internet har journalister i Libyen haft ett svårt år. I början av året blockerades flera av de hemsidor drivna av lokala libyska korrespondenter inklusive Libya Al-Youm och Al Manara. När det handlar om direktsända radio-och tvprogram som utgår från Libyen finns under 2010 inga kanaler som inte ägs av staten då programmet ”Good Evening Bengazi” efter att flera gånger tidigare varit nära på avstängning lades ner i februari 2010.⁵⁵ Strafflagen och dess begränsningar av media har enligt HRW gjort 2010 till ett svårt år för journalister.⁵⁶ Ingenting nämns dock varken i AI:s eller HRW:s rapporter om den trend som presenterades ett år tidigare av en ökad pressfrihet.

När det gäller föreningsfriheten fanns det enligt HRW under 2010 fortfarande inga självständiga NGO:er i Libyen och Human Rights Society, som en del av GDF, är de enda som har möjlighet

⁵⁰ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, S. 7.

⁵¹ Human Rights Watch, *World report 2011: Libya*. <http://www.hrw.org/world-report-2011/libya>

⁵² Amnesty International, *Annual Report 2011: Libya*. <http://www.amnesty.org/en/region/libya/report-2011>

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Human Rights Watch, *World report 2011: Libya*. <http://www.hrw.org/world-report-2011/libya>

⁵⁵ Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010, s. 22.

⁵⁶ Human Rights Watch, *World report 2011: Libya*. <http://www.hrw.org/world-report-2011/libya>

att kritisera situationen angående mänskliga rättigheter i Libyen.⁵⁷ Det är därför ett ledsamt besked förmedlat av AI i december 2010 om att GDF därmed säger upp ansvaret att rapportera om mänskliga rättigheter i Libyen.⁵⁸ Ännu ett dåligt besked är det som ger myndigheterna rätt enligt lag Law 19 från 1369 (Islamisk årsräkning) stänga ner alla verksamma organisationer som inte följer lagen i fråga.⁵⁹

3.3 Libyen 2011: Revolution för frihet?

2011 var ett händelserikt år för det libyska folket och oavsett hur AI och HRW ser på utvecklingen har nog ingen missat vad som hänt i Libyen under året. En enorm mediedebatt växte sig under året stark på internet, främst angående NATO:s intervention i Libyen i mars 2011. En diskussion angående: ”Vad som gjorde interventionen humanitär, om man agerade vid rätt tillfälle, fungerade R2P som en doktrin för att skydda befolkningen eller endast som en legitimering av militärt våld?” etablerades runt om i världen. Har Gaddafis död lett till en ökad trend av mänskliga rättigheter och frihet för folket eller ersattes han endast med en ny förtryckande regim utan hänsyn till folkets rättigheter? Frågorna var många. Än idag är dessa frågor svåra att ge svar på.

Den 3 augusti 2011 antog NTC en ”Constitutional Declaration” där de under artikel 14 garanterar yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet enligt följande:

“Freedom of opinion for individuals and groups, freedom of scientific research, freedom of communication, liberty of the press, printing, publication and mass media, freedom of movement, freedom of assembly, freedom of demonstration and freedom of peaceful strike shall be guaranteed by the State in accordance with the law.”⁶⁰

Fortsättningsvis i artikel 15 garanteras frihet att bilda politiska partier:

“The State shall guarantee the freedom of forming political parties, societies and other civil societies, and a law shall be promulgated to regulate same. The establishment of clandestine or armed societies, or societies in violation of public system or of public morals and others which may be detriment to the State or the unity of the State shall be prohibited.”⁶¹

Den nya konstitutionen välkomnas av AI som anser att revolutionen och Gaddafis fall lett till en ökad yttrandefrihet för folket då de nu öppet kan prata om vad som hänt utan rädsla för

⁵⁷ Human Rights Watch, *World report 2011: Libya*. <http://www.hrw.org/world-report-2011/libya>

⁵⁸ Amnesty International, *Annual Report 2011: Libya*. <http://www.amnesty.org/en/region/libya/report-2011>

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ The Interim Transitional National Council Benghazi on the 3rd day of Ramadan, Draft Constitutional Charter For the Transitional Stage, *The Constitutional Declaration*, 2011-08-03, art. 14. Hämtad 2012-05-07. http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=246953

⁶¹ Ibid.

att bli fängslad. Angående föreningsfrihet presenteras under 2011 att fler organisationer, politiska grupper och ett friare medielandskap blivit direkta konsekvenser av regeringsskiftet.⁶²

Under arabiska våren och revolutionerna i Mellanöstern och Nordafrika skriver AI en ”Human Rights Agenda For Change” i vilken principer och riktlinjer för hur dessa konflikter bör hanteras utifrån respekt för mänskliga rättigheter presenteras. Angående yttrandefrihet, föreningsfrihet och mötesfrihet anser man att all kriminalisering av nämnda friheter borde utgå helt. Man poängterar att demonstrationer är en del av folkets fredliga rättighet att uttrycka sina åsikter och kräver att inget polisvåld eller arresteringar ska komma som följd för de som utövar denna rättighet. All informationssökande ska tillåtas, vilket utesluter all sorts av blockering av information, så som på internet eller i övrig media. Fortsättningsvis trycker AI på att NGO:er av olika slag ska få verka utan begränsning och att alla samvetsfångar fängslade på grund av utövandet av dessa mänskliga rättigheter ska frias omedelbart.⁶³

3.4 Yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet 2012.

Gaddafi, ansvarig för över 40 års begränsning av det libyska folkets rätt till frihet är död. NTC har tagit över styret i Libyen och en vind av förändring blåser genom landet då den nya ”Constitutional Declaration” öppnar vägen för yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet, eller? I februari 2012 kommer AI ut med en rapport med titeln ”Militias threaten hopes for new Libya” där en verklighet av fortsatta kränkningar av mänskliga rättigheter, straffrihet för krigsbrott och tortyr, tvångsflyttningar, ett land kontrollerat av olika militärgrupper och fängelsecenter bortom kontroll av myndigheter presenteras.⁶⁴ Efter att NTC tagit över makten i Libyen bröt sig anhängare loss och startade egna militärgrupper. Idag har de kontroll över olika områden i Libyen och det är inte sällan de tävlar om makten vilket har lett till ett mycket våldsamt klimat i hela landet. Militärgrupperna opererar utanför NTC:s ramverk och gör det svårt för det tillfälliga styret att stabilisera Libyen.⁶⁵ På en skylt placerad utanför en mans hus som AI fotograferat och presenterar i sin rapport från 2012 kan man läsa följande: ”Who is responsible for this chaos?”.⁶⁶ Enligt New York Times uttrycker FN:s High Commissioner for Human Rights Navi Pillay sin oro angående situationen i Libyen och i ett

⁶² Amnesty International, *Libya – year of rebellion*, 2011. Hämtad: 2012-05-09.

<http://amnestymena.posterous.com/pages/libya>

⁶³ Amnesty International, *Human Rights Agenda for change*, 2011. Hämtad: 2012-05-09.

<http://amnestymena.posterous.com/pages/human-rights-agenda-for-change>

⁶⁴ Amnesty International, *Militias threaten hopes for new Libya*, 2012, s. 41f.

⁶⁵ Ibid, s. 5.

⁶⁶ Ibid, s. 38.

uttalande till säkerhetsrådet säger hon ”The lack of oversight by the central authorities creates an environment conducive to torture and ill-treatment.”⁶⁷ Det råder minst sagt kaos i Libyen idag vilket mannen som skrivit skylten i exemplet i AI:s rapport bekräftar. Frågan är vad landet egentligen behöver. Efter 40 år av sträng diktatur och kriminalisering av allting som gick emot Gaddafi och hans regim är det kanske inte konstigt att människor nu tar sig ut på gatorna och lever ut det hat de haft inom sig under hela sitt liv. Militärgrupperna opererar, enligt AI, av hämnd för vad deras familj eller vänner blivit utsatta för under Gaddafis regim.⁶⁸

Efter Gaddafis fall och sedan NTC tagit över ansvaret i Libyen är omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter fortfarande verklighet i Libyen. Nya målgrupper har ritats upp för anti-Gaddafistyrkor och militärgrupper och utgörs nu främst av de som är/varit lojala Gaddafi och hans regim. Även illegala invandrare, främst från Afrika söder om Sahara, fängslas och hålls i förhållningscenter där tortyr är vanligt förekommande.⁶⁹ Trots att vinden har vänt och frihet var en del av den kamp som fick Gaddafi att falla så har nya begränsningar i folkets yttrandefrihet växt fram. Libyen präglas enligt källor till AI av ett förtryckande klimat där folk, speciellt de som redan blivit torterade eller tillhör en riskgrupp, är rädda för att prata om vad som händer i landet. Denna rädsla menar man bottnar i oro över att bli bortförd och utsättas för tortyr eller hållas tillfångatagen under hemska förhållanden.⁷⁰ NTC står helt klart inför en stor utmaning att stabilisera Libyen och göra landet redo för valet i juni 2012 men enligt AI har man under de första två månaderna av 2012 inte åstadkommit någon förbättring varken då det gäller att få kontroll över militärgrupper eller att utreda krigsbrott. Straffrihet för kränkningar mot mänskliga rättigheter är som tidigare nämnt ur AI:s perspektiv fortfarande verklighet i dagens Libyen.⁷¹

Den 2 maj 2012 rapporterar Al Jazeera att NTC har antagit ett antal nya lagar i Libyen. Dels en lag som förbjuder politiska partier baserade på religion eller etnicitet dels förbjuds glorifiering av Gaddafi, hans regim eller familj. Nämnade handlingar kan leda till fängelsestraff. Försättningsvis förbjuds kritik av den nya revolutionen och fängelsestraff kan vara konsekvensen för den som ”offended the 17th February revolution, anyone who insults the Islamic religion or the state and

⁶⁷ The New York Times. *Organizations Say Torture Is Widespread in Libya Jails*.

Publicerat: 2012-01-26. Hämtat 2012-05-07. <http://www.nytimes.com/2012/01/27/world/africa/groups-denounce-widespread-use-of-torture-in-libya.html?pagewanted=all>

⁶⁸ Amnesty International, *Militias threaten hopes for new Libya*, 2012, s. 7.

⁶⁹ Ibid, s. 6.

⁷⁰ Ibid, 2012, s. 6.

⁷¹ Ibid, s. 7.

its institutions.”⁷² Revolutionen från februari 2011 som man refererar till, stod för folkets frihet, nu förbjuds all kritik av den. Alltså förbjuder man folkets yttrandefrihet framför den frihet som revolutionen representerade.

HRW svarar på de nya lagarna genom att fördöma lagen om kritik av revolutionen samt lagen angående glorifiering av Gaddafi. Man menar att förbudet leder till en begränsning av det Libyska folkets yttrandefrihet och poängterar att alla måste få prata om vad som har hänt utan att detta ska få konsekvenser.⁷³ Ingenting nämns angående lagen som förbjuder politiska partier baserade på religion eller etnicitet. Sarah Leah Whitson, HRW:s expert på mellanöstern och Nordafrika uttalar sig angående förbudet av kritik mot revolutionen enligt följande: “This law is a slap in the face for all those who were imprisoned under Gaddafi’s laws criminalizing political speech, and who fought for a new Libya where human rights are respected.”

Retoriken kring lagen om kritik av revolutionen den 17 februari, känns igen från tidigare lag angående 1969 års deklARATION om al-Fateh revolutionen, genom vilken Gaddafi fick makten. HRW uppmärksammar denna koppling till den nuvarande strafflagen och anser att de nya lagarna endast är redigerade kopior av Gaddafis tidigare lagar.⁷⁴

En tydlig koppling finns alltså fortfarande 2012 till Gaddafis förtryckande lagar vilka har begränsat det libyska folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet de senaste 40 åren. Det verkar som att NTC i sina nya lagar endast bytt ut Gaddafis namn och uppdaterat den gamla strafflagen.

I juni 2012 går alltså Libyen till val för första gången sedan Gaddafis styre. 80 platser kommer att tillsättas av politiska partier medan resterande 120 platser finns tillgängliga för självständiga kandidater. Frågan många ställer sig är om landet genom valet kommer att gå mot folkligt inflytande och frihet och välja demokrati eller om de kommer sluta upp bakom en ny diktatur i

⁷² Al Jazeera. *Libya drops ban on religion-based parties*. Publicerat: 2012-05-02. Hämtat: 2012-05-07.

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/05/2012522304234970.html>

⁷³ Human Rights Watch, *Libya: Revoke Draconian New Law, Legislation Criminalizes Free Speech*.

Publicerad: 2012-05-05. Hämtad: 2012-05-07.

<http://www.hrw.org/news/2012/05/05/libya-revoke-draconian-new-law>

⁷⁴ Ibid.

islamistisk anda.⁷⁵ Enligt Al Jazeera är det troligt att Libyen kommer att välja samma väg som Tunisien, Marocko och Egypten där islamistiska partier växt sig starka efter revolutionerna. I Libyen utser man Muslim Brotherhood som den starkaste kandidaten än så länge.⁷⁶

4 Diskussion: Hopp för ett nytt Libyen.

Efter att ha läst och analyserat rapporter från AI och HRW från 2009-2012 är det en del punkter jag skulle vilja diskutera ytterligare. Jag har uppmärksammat AI:s och HRW:s frihet att välja att behandla vissa ämnen mer än andra och angående begreppet frihet har jag funnit en sorts paradox i båda organisationernas rapporter som jag ska försöka bringa klarhet i.

I ”Libya of tomorrow: What hope for Human Rights” från 2010 kritiserar AI lagen som kriminaliserar politiska partier som går emot el-Fateh revolutionen. Man kritiserar en lag som går emot den allmänna förenings**friheten**. 2012, då politiska partier med religiös eller etnisk grund kriminaliseras av den nya övergångsregeringen och det är fråga om religions**frihet** är det ekande tyst. Jag kan inte hjälpa att fråga mig vilken frihet det egentligen är man vill skydda. Står vissa friheter över andra? Förenings**friheten** sätts här över religions**friheten** samt förenings**frihet** baserat på religion eller etnicitet. NTC:s nya lagar från maj 2012 förbjuder kritik av revolutionen från februari 2011, man inskränker alltså på en frihet, folkets yttrandefrihet, för att skydda en annan, den som representerades vid revolutionen, som även den kämpade för just yttrandefrihet.

HRW var som tidigare nämnt snabba med att gå ut och fördöma de nya lagarna från maj 2012. Åtminstone de flesta, ingenting nämns nämligen angående förbudet av politiska partier med religiös eller etnisk grund. Detta ser jag som ytterligare en bekräftelse på HRW:s möjlighet att plocka ut vissa delar av ny information och utesluta andra. Att förbjuda partier baserade på religion eller etnicitet är från NTC:s sida ett ganska uppenbart tecken på att man inför valet i juni inte vill se ett islamistiskt parti ta över styret i Libyen. Däremot är det väldigt spännande att HRW som ändå är så pass snabba med att fördöma vissa delar, inte ens nämner detta förbud, än mindre förhåller sig till den nya lagen. Här uppstår den paradox som jag inledningsvis nämnde. I HRW kamp för frihet verkar inte all frihet vara lika viktig. Man är snabb med att fördöma allt som kan strida mot absolut föreningsfrihet och yttrandefrihet men religionsfrihet väljer man att inte prata

⁷⁵ SVT play. Dokumentär Utifrån. *Khaddaffi, död eller levande*. Sämt: 2012-05-06. Hämtat: 2012-05-08.
http://svtplay.se/v/2793988/dokument_utifran/khaddaffi_dod_eller_levande?cb,a1364145,1,f,-1/pb,a1364142,1,f,-1/pl,v.,2793988/sb,p103473,1,f,-1

⁷⁶ Al Jazeera. *Libya drops ban on religion-based parties*. Publicerat: 2012-05-02. Hämtat: 2012-05-07.
<http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/05/2012522304234970.html>

om.

Fortsättningsvis känner jag att delar som kanske borde diskuterats i både AI:s och HRW:s uttalanden från 2011 uteslutits, då främst deras syn på den allmänna diskursen kring situationen i Libyen. Just för att jag anser att diskursen är så pass relevant kommer jag att inkludera den i min diskussion. Under 2011 pratar både AI och HRW om en ökad mediedebatt, men lämnar själva debatten lite i luften. Den diskussion jag saknar handlar om doktrinen R2P och termen humanitär intervention. Jag saknar helt koppling till dessa två stora diskussionsämnen som jag faktiskt anser var för pass aktuella och omfattande för att uteslutas av AI och HRW. En intervention legitimerades i Libyen med anledning att skydda befolkningen, att både AI eller HRW väljer att utesluta denna diskussion i sina rapporter, tycker jag är synd. Detta utgör ännu ett för mig tydligt tecken på att organisationerna lyfter upp det de vill i sina rapporter och kan därför inte hållas representativa för att behandla allting, eller ens det mest relevanta, angående en stats situation i avseende mänskliga rättigheter.

De flesta var medvetna om att en intervention i Libyen skulle kosta civilas liv, en utebliven intervention likaså, därför anser jag att det skulle varit intressant att veta AI:s och HRW:s syn på själva interventionen, men även deras syn på omvärldens skyldighet att skydda Libyens befolkning. Jag anser att detta är en fråga i vilken rekommendationer verkligen skulle behövts, just för att interventionen kom att påverka så pass många människor.

Det är troligtvis lättare att fördöma en diktatur, än en stat som visar tydliga tecken på förbättring, vilket NTC gjorde. Jag säger gjorde just för att skenet visade sig bedra ganska så rejält. Enligt mig var AI lite väl snabba med att glorifiera en revolution, som visserligen resulterade i att Gaddafis diktatur avslutades men som lika snabbt ersattes med en ny regering som till en början visade tecken på vilja att verka för demokrati och mänskliga rättigheter. Som en organisation som ska verka för mänskliga rättigheter och frihet antar AI ett lite väl optimistiskt perspektiv på vad som komma skall i Libyen. Självklart är det lätt att vara efterklok men jag anser ändå att AI borde kunnat räkna ut ett och annat innan de gick ut med att revolutionen endast var en lyckad sådan för folket. Det är synd att de bara några månader senare kommer ut med olika ”statements” och rapporter där man menar att landet präglas av ett förtryckande klimat. Det är synd just för att frågan är om det verkligen var så stor skillnad precis efter NTC tagit över makten, då folket ansågs fria att tala om regimen, och några månader senare då man anser att den fria talan är

förtryckt överlag.⁷⁷ Att AI fortsätter med att konstatera att inga framsteg har gjorts under NTC:s styre kan uppfattas aningen motsägelsefullt mot deras uttalanden direkt efter revolutionen 2011.⁷⁸

Vad finns det då för hopp för ”nya Libyen”? Hur känner det libyska folket inför valet i juni? Finns verkligen ork och kraft att lägga på deras första generations rättigheter till yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet, i ett samhälle där deras andra generations rättigheter till social trygghet, hälsa och en tillräcklig levnadsstandard blivit sönderbombat. Oberoende av vem som står bakom handlingarna, om det är NATO, militärgrupper eller till och med NTC så behövs någonting göras i Libyen. HRW menar att NATO har misslyckats med sin skyldighet att skydda befolkningen genom att ignorera problemen de uppenbarligen skapat.⁷⁹

Inför valet i Egypten pekar författaren och feministen Nawal al Saadaw på att trots att flera kandidater finns är det inte det egyptiska folket som kommer att välja regering. Hon menar att man genom revolutionen lyckades få bort huvudet av regeringen, Hosni Mubarak, men att kroppen fortfarande är kvar vid makten, och kommer vara det även efter det ”demokratiska” valet. För att kunna välja måste man, enligt Nawal, ha frihet och kunskap, vilket hon menar att det egyptiska folket idag inte har.⁸⁰

Demokrati är en process och för att tro på en klar förändring i Libyen efter valet i juni måste man kanske kallas optimist. Det finns många tydliga likheter med Nawal al Saadaws syn på situationen i Egypten och det skede som idag råder i Libyen. Varje dag pekar mer och mer på att NTC inte håller sina löften de gav i ”Constitutional Declaration” från 2011. Inte minst genom antagandet av de nya lagarna från maj 2012, men även ur ett rent praktiskt perspektiv där människor lider på liknande sätt 2012 som under Gaddafis förtryckande styre. Under ett besök i Libyen i maj 2012 vittnar AI om civila liggandes på sjukhusbäddar på grund av skottskador eller explosioner. Rubriken ”Under al-Gaddafi we suffered, and now we are suffering again” kanske kan tala för sig själv.⁸¹

⁷⁷ Amnesty International, *Militias threaten hopes for new Libya*, 2012, s. 6.

⁷⁸ Ibid, s. 7.

⁷⁹ Human Rights Watch: *Libya: Unacknowledged Deaths*. Publicerat: 2012-05-13. Hämtat: 2012-05-16.

<http://www.youtube.com/watch?v=5MOK4Tgl6CY>

⁸⁰ Tv4 play: Nyheter och debatt: *Författare sågar valet i Egypten*. Sämt: 2012-05-14. Hämtat: 2012-05-17.

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyheterna?title=forfattare_sagar_valet_i_egypten&videoid=2191770.

⁸¹ Amnesty International, ”*Under al-Gaddafi we suffered, and now we are suffering again*”.

Publicerat: 2012-05-14. Hämtat: 2012-05-09.

http://livewire.amnesty.org/2012/05/14/under-al-gaddafi-we-suffered-and-now-we-are-suffering-again/langswitch_lang/es/

Vad folket ansågs vilja ha, vad de ansågs behöva var en ny ledare. Eller snarare ett styre där deras åsikter gjorde skillnad. NTC:s och omvärldens respons på detta blev: Gaddafi måste avgå. Det var de flesta med på, men frågan är om konflikten fick den bästa möjliga lösningen. Går det verkligen att ändra ett helt lands struktur genom att få bort dess ledare, och kunde det inte gjorts enligt mer diplomatiska medel än att svara på den pågående slakten av folket, med krig? Uppenbarligen så var inte NTC så öppna för demokrati och mänskliga rättigheter som de först ville visa i sin "Constitutional Declaration" från 2011 vilket nu kommer fram genom införandet av Gaddafis gamla lagar i nya versioner i maj i år. När Gaddafis styrka var i full gång och slaktade sitt folk så förstår jag den moraliska idén om att någonting måste göras men efter att genom AI:s och HRW:s ögon ha följt det libyska folkets "frihet" under 2009-2012 så kan jag inte säga att folket gynnats av interventionen.

Ingen som läser nyheter från Libyen idag kan troligen säga att folket lever i en tryggare och bättre situation än den innan Gaddafis död. Någonting behövde oundvikligen hända i Libyen, och troligtvis skulle inte valet i juni bli av om inte de där första demonstranterna vågat sig ut på Benghazi's gator. Frågan är om folket tappat livsglädjen och hoppet de troligen kände i februari 2011, om de är redo att gå till val och rösta för folkets framtida frihet. Folk i Libyen försöker städa upp de spillror som är kvar efter ett liv som totalförstörts av en intervention som ofta ses som humanitär och lyckad. Gaddafi dog. En ny regering sattes upp, men folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet begränsas fortfarande.

5 Slutsats

För att kunna svara på frågan om hur det libyska folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet under de senaste åren utvecklats enligt Amnesty International och Human Rights Watch måste man som jag inledningsvis diskutera först vad man menar med frihet. Om frihet är en känsla och AI och HRW ska vara representanter för förmedlandet av det libyska folkets känsla av frihet är det en känsla som under de senaste åren gått upp och ner som en berg-och-dalbana.

Under 2009 präglades AI:s och HRW:s rapporter av en positiv trend bestående av växande tolerans för olikvärdigheter. Uppstarten av de nya "självständiga" tidningarna ledde till en ökad pressfrihet och ett bredare medielandskap. Friheten att kunna yttra sina åsikter ansågs tolererad så

länge man höll sig inom rätt ämnen. Trots detta ansågs folkets frihet vara under myndigheternas kontroll och den fria talan ansågs under 2009 vara förtryckt och kontrollerad. AI och HRW lämnar sina läsare av respektive rapporter från 2009 med något sorts hopp för frihetens räddning i de lokala korrespondenter med hemsidor utomlands som man menar varje dag riskerar sitt liv för ett friare Libyen. Än finns hopp.

För att sammanfatta 2010 års utveckling på området presenteras mestadels bakslag. Ökad kontroll av press och media, nedläggning av både radioprogram, nyhetsbyråer och den enda förening som tidigare jobbat för mänskliga rättigheter och yttrandefrihet. Det hopp av ökad frihet som läsaren lämnades med efter 2009 års rapporter är som bortblåst efter 2010 års uppdateringar.

Efter 2011 års revolution verkar seglen dock vända då AI går ut med att revolutionen lett till en positiv utveckling av folkets frihet både när det gäller yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet. Frågan är om man förlitar sig på de nya nationella lagar som predikar för folkets mänskliga rätt - och friheter eller om det är en känsla av frihet som avgör AI:s bedömning av folkets frihet. Är det kanske på grund av att folket visade sig ute på gatorna och demonstrerade för sin frihet, som de nu ansågs fria. Oavsett om det handlar om nationell lagstiftning eller en känsla av frihet verkar friheten vara räddad och jag får en bild av att AI pustar ut och lämnar framtidens frihet lite hängandes i luften.

Under 2012 uppstår ett tydligt hot mot friheten i både AI:s och HRW:s rapporter. Plötsligt agerar NTC någon sorts kämpe som förlorat makten över friheten och lämnas i händerna på hotet: militärgrupperna. Nya syndabocker i spelet om friheten i den först till synes så ljusa framtidsbild av nya Libyen. Militärgrupper, ett nytt hot mot det libyska folkets frihet.

För att återgå till John Stuart Mill's frihetssyn var det libyska folkets negativa frihet förtryckt under 2009, då Gaddafis lagar och regimens förtryckande handlingar på olika sätt aktivt hindrar människor från att utnyttja sin rätt till yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet. Den ökade kontrollen av folket gjorde att folkets negativa frihet fortfarande ansågs förtryckt under 2010.

Införandet av ”Constitutional Declaration” 2011, vilken skulle garantera folket sin rätt till ovanstående friheter, i kombination med revolutionen gör att det libyska folkets negativa frihet inte längre anses vara förtryckt. Utbredningen av fler och fler militärgrupper under 2012 bidrar dock till att nya hot mot den negativa friheten uppstår.

Utvecklingen i Libyen har enligt en positiv frihetssyn sett något annorlunda ut under åren och mitt inledande exempel angående valdeltagande stämmer ganska bra överens med verkligheten i Libyen. Trots att det libyska folket utifrån NTC:s nya lagar, ur en negativ frihetssyn, ansågs fria att uttrycka sina åsikter, präglades landet fortfarande av ett förtryckande klimat och den praktiska verkligheten, och implementeringen av dessa lagar var begränsad. Ur en positiv frihetssyn var det libyska folket kanske mest fria då de i februari 2011 tog sig ut på gatorna och demonstrerade. Just för att de faktiskt aktivt deltog.

Trots att nationell lagstiftning i 40 år begränsat Libyens folk från att fritt utöva sin yttrandefrihet så var det ändå detta folk som stod på Benghazi's gator i februari förra året och fritt utövade sin moraliska rättighet att uttrycka sina åsikter. Hade det libyska folket då en ökad frihet att yttra sig, eller tog de helt enkelt mod till sig att utöva sin moraliska rättighet till frihet som hela tiden funnits inom dem, oberoende av deras nationella lagstiftning? Ett samhälle i vilket den mänskliga friheten inte är respekterad, kan enligt Mill aldrig utgöra ett fritt samhälle, oberoende av vilket styre det än besitter.⁸²

För att svara på frågan om hur det libyska folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet under de senaste åren utvecklats enligt Amnesty International och Human Rights Watch måste man förstå vad man menar med frihet. Om man anser att friheten bestäms av ens nationella lagstiftning var det libyska folket först förtryckt under Gaddafis regim. När NTC tog över och införde ”Constitutional Declaration” blev det libyska folkets yttrandefrihet, pressfrihet och föreningsfrihet garanterad. Efter de nya lagarna i maj 2012 präglades dock det libyska folket återigen av ett förtryckande klimat.

Efter att ha läst AI:s och HRW:s rapporter från 2009-2012 måste jag ändå sammanfatta att min tolkning av mina två representanters syn på det libyska folkets frihet är att de har varit ett folk som levt under förtryck under Gaddafis regim i många, många år. Efter revolutionen 2011 hände någonting och folket fick, om möjligt en ökad tillgång till frihet. Om man anser att denna frihet kvarstår under 2012 är svårt att utdöma. Däremot är både AI och HRW positiva inför valet i juni 2012. Sammanfattningsvis har Libyens folk levt i ofrihet under Gaddafis förtryckande styre i 40 år. Revolutionen gjorde plötsligt att landet präglades av total frihet, nästintill anarki, denna frihet

⁸² Mill, J. i Hayden, Patrick. *The philosophy of human rights*, 2001.

måste kontrolleras, vilket NTC tar ansvar för och man inför ofrihet i form av nya förtryckande lagar för att skydda friheten. Vad framtiden bringar är idag mycket oklart.

6 Referenser

Litteratur

- Bergström, G. & Boréus, K. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2, [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2005.
- Hayden, Patrick. *The philosophy of human rights*. New York: Paragon House, 2001.
- Mill, J.S & Himmelfarb, Gertrude. *On liberty*. Harmondsworth: Penguin Books Ltd, 1982.

Rapporter/statements

Amnesty International:

- Amnesty International, *Libya of tomorrow: What hope for Human Rights*, 2010.
- Amnesty International, *Annual Report 2011: Libya*.
<http://www.amnesty.org/en/region/libya/report-2011>
- Amnesty International, *Libya: The forgotten victims of NATO strikes*, 2012.
<http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE19/003/2012/en>
- Amnesty International, *Militias threaten hopes for new Libya*, 2012.
<http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE19/002/2012/en>
- Amnesty International, *Human Rights Agenda for change*, 2011. Hämtad: 2012-05-09.
<http://amnestymena.posterous.com/pages/human-rights-agenda-for-change>
- Amnesty International, *Libya – year of rebellion*, 2011. Hämtad: 2012-05-09.
<http://amnestymena.posterous.com/pages/libya>
- Amnesty International, "Under al-Gaddafi we suffered, and now we are suffering again".
Publicerad: 2012-05-14. Hämtad: 2012-05-09.
http://livewire.amnesty.org/2012/05/14/“under-al-gaddafi-we-suffered-and-now-we-are-suffering-again”/langswitch_lang/es/

Human Rights Watch:

- Human Rights Watch, *Truth and justice cant wait*, 2009.
- Human Rights Watch, *World report 2011: Libya*.
<http://www.hrw.org/world-report-2011/libya>
- Human Rights Watch, *World Report 2012: Libya*.
<http://www.hrw.org/reports/2012/01/22/world-report-2012>

Human Rights Watch, Libya: Revoke Draconian New Law, *Legislation Criminalizes Free Speech*.

Publicerad: 2012-05-05. Hämtad: 2012-05-07.

<http://www.hrw.org/news/2012/05/05/libya-revoke-draconian-new-law>

Human Rights Watch: *Libya: Unacknowledged Deaths*. Publicerad: 2012-05-13. Hämtad: 2012-05-16.

<http://www.youtube.com/watch?v=5MOk4Tgl6CY>

Konventioner och resolutioner:

Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III),

10 december 1948, art 19-20.

UN Doc. A/64/773. 2010-05-05.

UN Doc: S/RES/1970. 2011-02-26.

UN Doc: S/RES/1973. 2011-03-17.

The Interim Transitional National Council Benghazi on the 3rd day of Ramadan,

Draft Constitutional Charter For the Transitional Stage, *The Constitutional Declaration*,

2011-08-03. Hämtad 2012-05-07. http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=246953.

Internet:

Al Jazeera. *Libya drops ban on religion-based parties*. Publicerat: 2012-05-02. Hämtat: 2012-05-07.

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/05/2012522304234970.html>

International Criminal Court: *The Prosecutor v. Saif Al-Islam Gaddafi and Abdullah Al-Senussi*.

Hämtat 2012-05-03.

<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situations+and+Cases/Situations/ICC0111/>

Price, Terry. "Freedom." *The Encyclopedia of Libertarianism*. Ed. . Thousand Oaks, CA: SAGE,

2008. 182-83. *SAGE Reference Online*. Hämtat 2012-05-28.

The New York Times. *Organizations Say Torture Is Widespread in Libya Jails*. Publicerat: 2012-01-26.

Hämtat 2012-05-07. <http://www.nytimes.com/2012/01/27/world/africa/groups-denounce-widespread-use-of-torture-in-libya.html?pagewanted=all>

UCDP: Conflict Encyclopedia. Uppsala konfliktdatabas. Hämtat 2012-05-03.

<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/info/chronologic%20timeline%20arabian%20spring.pdf>

TV:

SVT play. Dokumentär Utifrån. *Khaddaffi, död eller levande*. Sämt: 2012-05-06. Hämtat: 2012-05-08.

http://svtplay.se/v/2793988/dokument_utifran/khaddaffi_dod_eller_levande?cb,a1364145,1,f,-1/pb,a1364142,1,f,-1/pl,v,,2793988/sb,p103473,1,f,-1

Tv4 play: Nyheter och debatt: *Författare sågar valet i Egypten.*

Sänt: 2012-05-14. Hämtat: 2012-05-17.

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyheterna?title=forfattare_sagar_valet_i_egypten&videoid=2191770.